

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2018-01-18

Närvarande: F.d. justitieråden Karin Almgren och Ella Nyström samt justitierådet Dag Mattsson

Förenklat beslutsfattande om hemtjänst för äldre

Enligt en lagrådsremiss den 21 december 2017 har regeringen (Socialdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Catrin Lidbom, biträdd av kanslirådet Anna Gralberg.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I lagrådsremissen föreslås att det i 4 kap. socialtjänstlagen ska införas en ny paragraf, 2 a §, enligt vilken socialnämnden, utöver vad som följer av 1 §, får erbjuda hemtjänst till äldre personer utan föregående behovsprövning. Erbjudandet förutsätter att den äldre personen informerats om bl.a. i vilken utsträckning och på vilket sätt han eller hon kan påverka utförandet av insatserna och att det alltid finns en rätt att i stället ansöka om bistånd enligt 1 §. Om den enskilde inte uppfyller de i 2 a § uppställda förutsättningarna ska en

behovsprövning enligt 1 § göras. Ett beslut enligt 2 a § kan enbart överklagas enligt bestämmelserna om laglighetsprövning i kommunallagen (2017:725). Avsikten är att en enskild som inte låter sig nöjas med ett beslut enligt 2 a § ska påkalla en behovsprövning enligt 1 §. Beslut enligt den paragrafen kan bli föremål för förvaltningsrättsligt överklagande.

Syftet med lagstiftningen uppges vara att möjliggöra för kommuner att på ett enklare sätt bevilja äldre personer insatser enligt socialtjänstlagen och ge dem större utrymme för delaktighet och självbestämmande vid utförandet av insatserna. Enligt Lagrådets uppfattning medför förslagen emellertid ett mer komplicerat regelsystem med två alternativa sätt för den enskilde att erhålla önskade insatser. Efter att ha informerats om bl.a. rätten att få sina behov prövade enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen förväntas den enskilde ha en uppfattning i frågan om ansökningsen bör prövas enligt denna paragraf eller enligt den nu föreslagna bestämmelsen.

Tillämpningen av bestämmelserna ställer krav på biståndshandläggaren att vara lyhörd för den enskildes behov, trots att någon utredning inte görs, och kunna bedöma om denne har förmåga att tillgodogöra sig den information som ges. Enligt förslaget ska en uppföljning av biståndsinsatserna göras. Det är angeläget att biståndshandläggaren i samband med uppföljningen tar upp frågan om det behövs ytterligare bistånd.

Socialtjänstlagen har karaktär av ramlag med tämligen vida möjligheter att hantera olika ärenden på det sätt som är lämpligt i det enskilda fallet. Enligt Lagrådets mening kan det ifrågasättas om inte de fördelar i form av delaktighet och flexibilitet som åsyftas med lagstiftningen kan erhållas redan genom en tillämpning av befintliga

bestämmelser. Gällande regelverk ger också utrymme för att i enkla ärenden begränsa utredningsinsatserna.

Den föreslagna paragrafen innehåller ett undantag från det krav på behovsprövning som uppställs i 4 kap. 1 § socialtjänstlagen. En kommun får erbjuda hemtjänst till äldre personer utan att något behov av insats finns. Lagrådet förordar därför att första stycket i paragrafen utformas på följande sätt.

Socialnämnden får utan föregående behovsprövning erbjuda hemtjänst till äldre personer.

Redan i dag finns enligt 2 kap. 7 § lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter möjligheter för en kommun att utan föregående behovsprövning tillhandahålla servicetjänster åt den som fyllt 67 år för att förebygga skador, olycksfall eller ohälsa. Motiven till införandet av dessa bestämmelser överensstämmer i stora delar med dem som ligger till grund för förslagen i remissen. Servicetjänster kan vara av vitt skilda slag och innefattar det som avses med hemtjänst i remissen, med undantag för sådana insatser som utgör personlig omvårdnad (se prop. 2005/06:115 s. 146 ff. och prop. 2008/09:21 s. 97).

Den nu föreslagna paragrafen synes alltså omfatta även det som redan regleras i befogenhetslagen. Det kan därför ifrågasättas om inte dessa bestämmelser blir överflödiga. Detta behandlas inte i remissen men bör undersökas i det fortsatta beredningsarbetet.